

AVTENTIČNI UČNI PROCES – IZHODIŠČE SPODBUJANJA LIKOVNEGA RAZVOJA UČENCEV

1. DEL / Mag. Katarina Drobnič, prof. likovne umetnosti / OŠ dr. Franceta Prešerna Ribnica

VLOGA AVTENTIČNOSTI UČNEGA PROCESA PRI POUKU LIKOVNE UMETNOSTI

Najbolj učinkovit način poučevanja likovne umetnosti je s pomočjo reševanja likovnih problemov. Problemski pouk omogoča celosten likovni razvoj učenecv: privzgajanje doživljajskih naravnosti, socializacijo, likovno-estetsko kultiviranje, bogatitev znanja o likovnih pojmih in razvoj ročnih spretnosti. Problemska zasnova pouka je pogoj za doživljanje in aktiviranje emocionalnih, psihomotoričnih in spoznavnih funkcij. Temelji na poučevanju in učenju s pomočjo izkušenj, doživljanja, seznanjanja z likovnimi materiali in orodji ter povezovanja vsega z znanjem o likovnih pojmih (*izkušensko učenje*). Vse skupaj pa mora temeljiti na avtentičnosti učnega okolja in didaktičnih pripomočkih (Tacol 2003).

Učenje, ki temelji na učenčevih izkušnjah, pogojuje novo znanje, ki ga učenci povežejo s predznanjem. S pomočjo transfera in preoblikovanja izkušenj pridejo do *izkustvenega likovnega znanja*. Uspešnost tega je odvisna od predznanja likovnih pojmov in že usvojenih načinov rokovanja z različnimi likovnimi materiali ter orodji. Če učitelj gradi likovno znanje na izkušnjah, povezanih s konkretno življenjsko situacijo v avtentičnem učnem okolju, so učenci motivirani za aktivno sodelovanje v učnem procesu. Učenci naj bi doživljali in razumeli likovne pojme, pri vrednotenju pa razvijali kritično mišljenje ter možnost besednega opisovanja likovnih pojmov. Najuspešnejši način problemskega pouka je avtentično učenje, kjer učenci rešujejo likovni problem, ki se navezuje na življenjske situacije, pojave iz okolja in narave, neposreden stik z originalnimi umetninami in likovnimi ustvarjalci. »Neposredno doživljanje spodbudi inovativnost pri reševanju likovnega problema, usmerja v iskanje novih spoznanj in razvijanje kritičnega likovnega mišljenja« (Tacol 2003, 16).

Učenje pri pouku likovne umetnosti je zavesten, deloven, smiseln, celovit postopek, v katerem učenci usvajajo likovna znanja, razvijajo ročne spretnosti in si privzgajajo navade, pridobijo vsesplošne likovne in druge izkušnje. Pri tem učitelj izbira takšne učne metode in oblike dela, ki temeljijo na opazovanju, odkrivanju, primerjanju, abstrahiranju, povezovanju z intuicijo. Na tak način učenci uspešno pridejo do izpeljave in rešitve likovnega problema (Tacol 2003).

Problemsko zasnovan učni proces je organiziran z določeno problemsko nalogo. Likovni problem pa lahko učitelj zasnuje na različne načine.

V prvem primeru sta v procesu reševanja problemske naloge likovna tehnika in likovni motiv podrejena teoretičnemu likovnemu problemu. Avtentično reševanje problemske naloge temelji na raziskovanju, opazovanju, diskusiji o likovnih pojmih, ki jih učenci postopno samostojno, aktivno usvajajo na podlagi originalnih umetniških stvaritev v galeriji. Motorična dejavnost in doživljanje sta v vlogi spoznavanja (Tacol 2003).

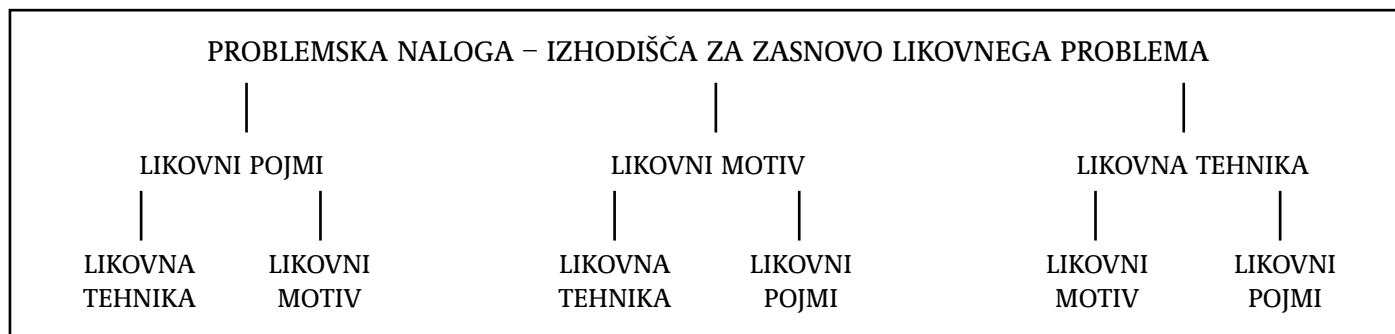
V drugem primeru sta likovna tehnika in usvajanje likovnih pojmov podrejena likovnemu motivu. V tem primeru učenci aktivno opazujejo in izražajo svoja mnenja o likovnem motivu, likovnih podobah, ki jih umetnik sporoča, ter o lastnih občutjih likovne stvaritve. S pomočjo likovnih elementov z realističnimi ali abstraktnimi podobami izrazijo likovni motiv. V tem primeru prevladuje doživljajski vidik, kjer sta motorična dejavnost in spoznavanje v vlogi izražanja doživetega (Tacol 2003).

Izhodišče za zasnovo likovnega problema pri tretjem načinu je likovna tehnika. Učenci opazujejo slikarja pri rokovanju s slikarskimi materiali in orodji, spremljajo postopek izvajanja

likovne tehnike in se sami postavijo v vlogo slikarja, ter se preizkusijo v ročnih spretnostih v avtentičnem slikarskem delovnem okolju – ateljeju. Likovni motiv in likovni pojmi so podrejeni likovni tehniki. Prevladuje spretnostni vidik, doživljanje in spoznavanje pa sta v vlogi motorične dejavnosti.

Psiholog Jean Piaget (1971, 75) je trdil, da je učenje mentalni proces. »Ljudje niso snemalci informacij, temveč graditelji spoznavnih struktur – znanja.« Kognitivisti tak način razmišljanja zagovarjajo. Gardner (1980, 75) inteligenco definira kot: »...zmožnost reševati probleme ali ustvarjati produkte, ki so cenjeni v različnih kulturah.« Njegovo prepričanje je, da so vsi ljudje reševalci problemov ne glede na situacije in izobrazbo. Prav tako trdi, da imamo ljudje več različnih inteligenc: likovno, glasbeno, logično-matematično, prostorsko, telesno-dinamično.

Estetsko zaznavanje je pomemben del problemskega pouka pri likovni umetnosti. To je koristen, vsakodnevni miselni proces, ki se odvija v nas spontano in neopazno. Zaznavanje poteka preko petih čutov: okusa, dotika, vonja, sluha in vida, ki niso odvisni od besed. S senzorjem za pridobivanje informacij oblikujemo miselne podobe, ki so odgovor na realistični svet okoli nas. Estetsko zaznavanje pomeni umetnosti dati smisel (Hobbs & Rush 1997). Učenci si v procesu reševanja likovnega problema urijo sposobnosti estetskega zaznavanja umetnin v smislu, da na oblike v likovnem delu ne gledajo kot na realistične oblike, temveč kot likovno podobo, ki je odsev notranjega doživetja sveta umetnika. To je razlika med vizualnim zaznavanjem ter estetskim zaznavanjem. Če želimo likovno izobraziti učence, je to bistvenega pomena. Na ta način postanejo mladi likovno pismeni in znajo brati likovne umetnine. Pomembno pa je, da te sposobnosti in spretnosti pridobivajo v avtentičnem umetniškem

okolju, npr. v galeriji, kjer opazujejo originalne umetniške stvaritve, ali v umetnikovem ateljeju, kjer opazujejo nastanek umetnine (Lanier 1991).

Pomemben del pouka likovne umetnosti je uresničiti *estetske cilje*. To se kaže v estetskem doživljanju oz. dožemanju lepote predmetov v okolju in naravi ter umetniških delih. Pri likovnem izražanju se kažejo kot izvirnost, spontanost, razgibana domišljija, razvit občutek za ritem, za lepoto in skladnost... Pomembno je uresničiti tudi socialne cilje, to je privziganje vrednot, samostojnosti, samozavesti in cenjenje likovnih stvaritev, kakor tudi emocionalne cilje - pozitivna čustva ob doživljanju likovnih umetnin, veselje in sproščenost, vztrajnost, iskrenost, kritičnost in odgovornost.

Učenci na podlagi originalnih umetniških stvaritev iščejo in ugotavljajo posebnosti likovnih elementov in oblikovalnih načel ter jih opisujejo. Tak način opazovanja in raziskovanja umetnine je podobno »lovu za zakladom«. Učenci in učitelj so »lovci« in njihovo orodje je »dvoje ostrih oči«. Zakladi, ki jih iščejo v likovni stvaritvi so čutilni, formalni, ekspresivni in tehniško likovni. V umetniški stvaritvi raziskujejo, opazujejo in iščejo likovne elemente, kot so linije, oblike, barve... ter tudi njihove kvalitete. Ekspresivnost se kaže v občutkih, ki jih npr. slika vzbuja v stanjih, kot so veselje, žalost, upanje, pogum, kaj nam želi slikar sporočiti, npr. njegove ideje. Tehniške posebnosti se kažejo v nanašanju barve na platno, slikarski tehniki – uporabi orodij in materialov. Vloga učitelja je, da učencem ponuja povratne informacije o pravilnosti njihovih ugotovitev. Opazovanje in raziskovanje

lahko poteka v obliki diskusije, kjer učenci postavljajo in odgovarjajo na vprašanja, postavljajo hipoteze in izražajo svoja mnenja, jih zagovarjajo in pojasnjujejo. Ni napačnih ali pravilnih odgovorov in vsak učenec izrazi svoje mnenje. Seveda učenci od učitelja sprejemajo določene informacije s področja formalne analize likovnega dela, kot so ime ustvarjalca, naslov slike, posebnosti likovnih sredstev, dimenzije in tudi čas nastanka umetniške stvaritve. Starejši učenci lahko glede na vizualne zmožnosti, umetnine ločijo in razvrščajo tudi v ustrezne umetniške sloge in obdobja. Samostojno raziščejo življenje umetnika z intervjuji, opazujejo slikarja pri ustvarjanju in z vprašanji sledijo nastanku likovnega dela. Takšni načini in metode poučevanja spodbudijo objektivno kritično mišljenje pri učencih (Lanier 1991).

Pri pouku likovne umetnosti naj bi avtentični učni proces zajemal doživljanje predmetov in pojavov v okolju, naravi in umetnosti. Likovna izkušnja naj bi bila odnos med pojmom čutiti in doživljati. Čutiti pomeni usvojiti likovno stvaritev, doživljati pa prepoznati estetske sestavine umetniške stvaritve. S pomočjo teh dveh pojmov nastane vez med subjektom in objektom. Subjekt je učenec, ki izkaže določene objektivne kvalitete in značilnosti, katerim dodamo novo znanje, v skladu z njegovimi prejšnjimi izkušnjami. Na podlagi aktualnih in prejšnjih izkušenj, se določi nove dimenzije likovnega zaznavanja in znanja. Nova znanja, stališča in spretnosti učenci pridobijo s soočanjem in povezovanjem z likovno umetnino na višjem nivoju (Tomšič-Čerkez 2004).

Avtentična izkušnja je temeljno sredstvo likovnega izražanja, na katerem

se gradi vzgojno-izobraževalni proces likovne umetnosti. Po Kolbu (1985) je torej izkušnjsko učenje proces, v katerem se likovno znanje oz. vedenje ustvarja prek transformacij izkušenj. Izkušnjsko učenje poteka preko štirihi stopenj: od konkretne izkušnje, preko razmišljujočega opazovanja in refleksije, do oblikovanja abstraktnih konceptov, ter generalizacij in preizkušanje v določenih novih razmerah

Za uspešnost reševanja likovnega problema v avtentičnem okolju so potrebni *emocionalni dražljaji*, ki obsegajo učenčeve dejavnosti in odnos do likovnega izražanja; *intelektualni doživljaji*, ki obsegajo zaposlitev intelektualnih funkcij (domišljija, pomnjenje, mišljenje); *motorični doživljaji*, ki temeljijo na otipu. Likovna naloga predstavlja avtentično likovno dejavnost, v okviru katere učenci spoznajo likovne pojme, likovne materiale in orodja, oz. postopke za izvedbo likovne tehnike in se seznanijo z likovnim motivom, ter s tem z likovnim problemom in njegovo rešitvijo (Brittain 1990).

Pri likovnem izražanju bi učenci morali znati izražati svoje ideje na izviren, domišljijski način. Inovativnost je sposobnost domišljije in reševanja likovnih problemov. Učiti se biti inovativen, izviren in raziskovati likovno znanje, je tesno povezano. Lastne domišljijske podobe učencev so produkt – rešitev avtentičnega likovnega problema. »Likovno izražanje je del učenčeve dejavnosti, kjer se zlivata njegova vizualna in likovna kultura s praktičnim ustvarjalnim delom.« (Tacol 1999, 37).

Kaj likovni ustvarjalci želijo, da se učenci od njih naučijo pri likovni dejavnosti? Enako kot oni sami: kako

uporabiti orodja in preizkušati različne likovne materiale; kako s pozornostjo in spretnostjo uporabiti različne materiale. Kako upodobiti tridimenzionalni prostor, da zgleda resničen; kako napraviti fotografijo ali oblikovati kip. Še posebej pa je pomembno, da se učenci zavedajo, da likovni ustvarjalci svet dojemajo na poseben način. Ustvarjajo nove oblike, ki jih v realnem svetu ne zaznavamo. Likovni ustvarjalci verjamejo, da lahko predmete in svet upodabljajo na prav posebne, nenavadne načine. Na tak način nam pokažejo nove skrite pomene lastnega sveta in življenja. Ko se učenci naučijo zaznavati in predstavljati oblike, rešijo likovni problem na samosvoj način izrazijo samega sebe. Njihovo domišljijско, inovativno ustvarjanje je popolnoma avtentično, saj razmišljajo in ustvarjajo kot likovni ustvarjalci (Hobbs in Rush 1997).

In kako poteka likovna dejavnost v avtentičnem okolju? V procesu spoznavanja likovnega dela se odvija *vizualna analiza* predstavljenih umetniških del. Pri tem učenci besedno opisujejo likovno delo. Učitelj vodi učence v raziskovanje likovnih pojmov, ker so likovni elementi bistvo umetniške stvaritve. Ločijo npr. linijo, obliko, svetlost, barvo in prostor, ki posredujejo različna občutja, duševna stanja in ideje (Butina 1997). Nato sledi *likovno izražanje*, ki zajema predhodno opis likovne naloge za izvedbo likovnega izdelka (lahko je tudi demonstracija likovnega ustvarjalca). Učitelj učencem posreduje ustrezen likovni motiv, s katerim učenci lahko izrazijo pridobljeno likovno znanje. Preko analize umetniških del učenci spoznavajo in usvajajo likovne pojme; med likovnim izražanjem te likovne pojme uporabijo za reševanje likovnega problema, nato preko kritičnega vrednotenja preko diskusije iščejo uspešne rešitve likovne naloge v lastnem izdelku in izdelkih svojih sošolcev; z iskanjem ustvarjalčeve rešitve razširijo znanje na nova področja, povežejo z drugimi kulturami in realnim kulturnim življenjem (Hobbs in Rush 1997). Likovno vrednotenje in kritika učencev je bistvenega pomena pri pouku likovne

umetnosti. Objektivno kritično vrednotenje likovnih izdelkov poteka po vsaki uspešno rešeni likovni nalogi. Učenci z učiteljem iščejo v izdelkih realizacijo likovnega problema, iščejo in zagovarjajo likovne pojme in jih besedno razlagajo. Na ta način učenci dobijo potrditev za njihovo usvojeno znanje in trud, ki so ga vnesli v likovno izražanje (Tacol 2003).

Preden se učenci pričnejo likovno izražati jih je potrebno poučiti o posebnostih likovnih tehnik, oziroma o uporabi likovnih materialov in orodij. Najboljša avtentična metoda je *demonstracija*. Spretnostne veščine učenci najlažje usvojijo na podoben način kot likovne pojme – na avtentičen, pristen način, tudi z opazovanjem strokovnjaka. Učenci so prisotni pri nastajanju likovne stvaritve in opazujejo postopek izvajanja likovne tehnike, ki jo bodo kasneje sami izvajali in iskali lastne rešitve (Hobbs in Rush 1997).

»Vsaka zaznava oblike lika vsebuje začetek oblikovanja pojmov.« (Tacol 1999, 14). Pojmi so sredstvo mišljenja ali element problemske situacije. Mišljenje, ki sproža misli in vpliva na vedenje, je *pojmovno mišljenje*. Povezovanje, vzpostavljanje zvez in odnosov, imenujemo *kompleksno mišljenje*. »Beseda je duhovni izdelek, ki je sinteza iz čutnega doživetja abstrahiranih likovnih pojmov... ti v sebi nosijo duhovno podobo, ki jo učenec konkretizira na likovni površini. ... Pri likovnem izražanju učenci konkretizirajo vizualne pojme, ki jih pridobijo z lastno izkušnjo in so nastali v živi in neposredni čutni izkušnji, pa tudi tiste, ki so jih pridobili pri urah likovne vzgoje; oboje ustvarja bogastvo likovnih pojmov.« (Tacol 1999, 41).

RAZISKOVALNI PROBLEM

Pri pouku likovne umetnosti ugotavljamo, da učenci niso aktivni soustvarjalci učnega procesa. Učitelji v slovenskih šolah premalo (ali skoraj nič) organizirajo avtentične oblike dela in torej ne vključujejo v pouk likovne umetnosti obiske umetniških ateljejev in galerij, ali umetniških del v zunanem prostoru, kjer bi učenci lahko v neposrednem

stiku z likovnim ustvarjalcem in/ali z likovnimi umetninami aktualizirali in poglobljali likovno predznanje in usvajali novo znanje s samostojnim, aktivnim raziskovanjem. Učenci premalo cenijo likovne umetnine in tudi neradi obiskujejo galerije z umetniškimi stvaritvami. Učitelj naj bi načrtoval pouk likovne umetnosti tudi tako, da bodo učenci aktivni soustvarjalci učnega procesa. V aktivnih oblikah dela v posebnem okolju – galerija, atelje z likovnimi nalogami, ki so kompleksne in zahtevajo uporabo znanja o likovnih pojmih, poznavanje likovnih materialov in pripomočkov, saj takšen način omogoča učencem nadgradnjo likovnega znanja, večjo motivacijo, oz. zadovoljstvo za likovno dejavnost ter tudi drugačno vrednotenje likovne stvaritve.

SPLOŠNA HIPOTEZA RAZISKOVANJA

Učenci ob neposrednem stiku z originalnimi likovnimi stvaritvami aktivneje in uspešneje povezujejo ter usvajajo nova znanja o likovnih pojmih in postopkih izvajanja likovnih tehnik, samostojneje načrtujejo rešitve likovno-teoretičnih problemov in jih uspešneje rešujejo, izvirneje upodabljajo likovne motive ter cenijo likovne stvaritve.

SPECIFIČNE HIPOTEZE RAZISKOVANJA

Pričakujemo, da bodo učenci iz eksperimentalne skupine, ob prisotnosti pri nastajanju likovne stvaritve in ob njenem neposrednem stiku na razstavi: H1 – aktivneje in uspešneje povezovali ter usvajali nova znanja o likovnih pojmih v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine, ki bodo ob poučevanju v učilnici v stiku le z reprodukcijami likovnih stvaritev, H2 – uspešneje razumeli in izvajali postopke likovne tehnike v primerjavi

z učenci iz kontrolne skupine, ki so deležni le učiteljevega posredovanja ob slikovnih predlogah,

H3 – samostojneje in z veliko aktivnostjo načrtovali rešitve likovnega problema in ga uspešneje reševali, v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine,

H4 – izvirneje upodabljali likovne motive v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine in

H5 – imeli pozitivnejši odnos do likovnih stvaritev v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine.

METODA

Pri raziskovanju bomo uporabili kvantitativno in kvalitativno analizo na osnovi rezultatov, pridobljenih s pomočjo pedagoškega eksperimenta z eksperimentalno in kontrolno skupino.

MERSKI INSTRUMENTARIJ

- vprašalnik o odnosu do likovnih stvaritev v začetku in ob zaključku eksperimenta;
- vprašalnik o prepoznavanju likovnih pojmov s pomočjo likovnih stvaritev v začetku in ob zaključku eksperimenta;
- ocenjevalna lestvica za preverjanje aktivnosti in samostojnosti učenca pri načrtovanju in reševanju likovnih problemov;
- ocenjevalno lestvico za ugotavljanje poznavanja posebnosti likovnih materialov in tehnik
- ocenjevalno lestvico za ugotavljanje izvirnosti učencev pri upodabljanju motiva;
- Vprašalniki in ocenjevalne lestvice so avtorski, osnovani na teoretičnem izhodišču izbranega raziskovalnega področja in so bili predhodno preverjeni v pilotski raziskavi.

VZOREC

Za namen empirične raziskave je bilo v eksperiment vključenih 5 naključno izbranih šol, po dva oddelka 7. razreda na vsaki šoli, skupaj 174 učencev. Od tega sta dve šoli iz mestnega okolja in tri šole iz primestja. Raziskavo smo izvedli v soglasju s starši in vodstvom šole. Na vsaki šoli smo obravnavali po dve skupini učencev (E. S. in K. S.), ki sta bili med seboj ločeni. Anonimnost

o kontrolni in eksperimentalni skupini je bila zagotovljena, s čimer smo se izognili placebo efektu. Pri izvajanju raziskave je sodelovalo pet učiteljic likovne umetnosti, od katerih so tri izvajale raziskavo na primestnih šolah, dve pa na mestnih šolah.

POSTOPEK EKSPERIMENTA

Raziskava vključuje dve skupini učencev: eksperimentalno in kontrolno skupino, ki sta naključno določeni. V vsako skupino je bilo vključenih 90 učencev oddelkov 7. razreda naslednjih OŠ v Sloveniji: OŠ Šmarje pri Kopru, OŠ Lucija, OŠ Brinje Grosuplje, OŠ Jožeta Moškriča, OŠ Bršljin Novo Mesto.

Preverjanje inicialnega stanja je potekalo s pomočjo vprašalnika za preverjanje razumevanja likovnih pojmov, likovnih materialov in orodij (likovne tehnike), zmožnost reševanja likovnega problema, izvedba tehnike, izvirnosti v upodabljanju umetnin pa z realizacijo likovnih izdelkov pred eksperimentom. Odnos do likovnih stvaritev smo preverili z vprašalnikom. Raziskava je potekala na šolah v okviru rednega pouka likovne umetnosti, oz. kulturnih dni, na vseh šolah pa v istem terminu in z enakimi likovnimi (slikarskimi) nalogami v enakem obsegu. V kontrolni skupini so učitelji izvajali pouk po ustaljenem načinu dela z reprodukcijami likovnih stvaritev, v eksperimentalni skupini pa z organizacijo avtentičnega učnega procesa.

POTEK DELA V PRIMERJALNIH SKUPINAH

Inicialno stanje

Pred začetkom pedagoške raziskave smo preverili uspešnost učencev v kontrolni in eksperimentalni skupini z likovno nalogo: slikanje motiva po opazovanju, s svetlenjem in temnenjem barv. Pri vseh učencih v raziskavi je bilo z vprašalnikom preverjeno znanje o prepoznavanju likovnih pojmov ter odnos učencev do umetniških stvaritev. Z ocenjevalno lestvico se je preverjala učenčeva uspešnost pri:

- izvajanju likovne tehnike;

- izvirnosti pri oblikovanju likovnega izdelka;
- samostojnosti in aktivnosti pri izvajanju likovne naloge.

Učenci so upodobili motiv tihožitje in uporabili likovno tehniko tempera. Izkazalo se je, da so učenci vseh izbranih šol enaki pred začetkom eksperimenta na vseh področjih preverjanja (prepoznavanje likovnih pojmov, uspešnost izvajanja likovne tehnike, samostojnost in aktivnost pri likovnem izražanju, izvirnost pri upodobitvi likovnega motiva, odnos do likovnih stvaritev). Nato so bili učenci razdeljeni v dve skupini: eksperimentalno in kontrolno skupino.

Eksperimentalna skupina – izvedba avtentičnega učnega procesa

Pri likovni dejavnosti je poudarjen avtentičen vidik poučevanja, doživljanje in vživljanje učenca v likovni problem, raziskovanje likovnega problema ob delu likovnega ustvarjalca in opazovanje likovnih del ter analiza del v galeriji. Učitelj v eksperimentalni skupini je dobil podrobna navodila – zapis učne priprave za izvedbo učne ure.

Prvi del izvedbe raziskave je bila izvedba likovne naloge z obiskom likovnega ustvarjalca v razredu, kjer je pred učenci eno šolsko uro demonstriral slikanje motiva v toplo-hladnem kontrastu. Motiv, ki ga je likovni ustvarjalec upodobil, je bil portret. Likovna tehnika pa olje. Ob slikanju se je pogovarjal z učenci, vključila pa se je tudi učiteljica in predstavila slikarske pripomočke (čopiče, lopatke, slikarsko stojalo, paleta, oljne barve, slikarske medije, slepi okvir in platno, priprava temeljnika, slikarske medije ...) Učenci so opazovali postopek slikanja na platno, kjer je likovni ustvarjalec naslikal večje ploskve, nato detajle. S pomočjo učiteljice je likovni ustvarjalec predstavil in demonstriral način slikanja (lazurno in pastozno), učenci so prepoznavali posebnosti likovnega motiva in ob reprodukcijah spoznali še druge motive (akt, avtoportret, krajina, tihožitje, človeška figura, žival). Spoznavajo postopek mešanja toplih in hladnih barv. Spoznajo še druge

EKSPERIMENTALNA SKUPINA	KONTROLNA SKUPINA
Likovna naloga s področja slikanja: slikanje motiva s svetlenjem barv	
Začetno (inicialno) stanje	
<ul style="list-style-type: none"> - poznavanje slikarskih pojmov (Vprašalnik o poznavanju likovnih pojmov) - obvladovanje slikarskih materialov in tehnik (likovni izdelki) - samostojno reševanje slikarskega problema (ocenjevalna lestvica ob opazovanju likovnega izdelka) - izvirnost pri upodobitvi motiva (likovni izdelki) - odnos do likovnih umetnin (vprašalnik o odnosu do umetnin) 	
EKSPERIMENTALNA SKUPINA	KONTROLNA SKUPINA
Poučevanje/učenje s spremljanjem nastajanja slike ter ob neposrednem stiku z likovno stvaritvijo.	Poučevanje v učilnici s fotografijami umetniških stvaritev kot učnim sredstvom.
Likovni nalogi: naslikati motiv po spominu v svetlo-temnem kontrastu, naslikati motiv po opazovanju v harmoničnih barvah.	Likovni nalogi: naslikati motiv po spominu v svetlo-temnem kontrastu, naslikati motiv po opazovanju v harmoničnih barvah.
Končno merjenje	
<ul style="list-style-type: none"> - uspešnost usvajanja znanja o likovnih pojmih (vprašalnik o prepoznavanju likovnih pojmov s pomočjo likovnih stvaritev) - uspešnost razumevanja in izvajanja postopka likovne tehnike (likovni izdelki – ocenjevalna lestvica) - samostojno reševanje likovnih problemov v likovni nalogi (likovni izdelek – ocenjevalna lestvica) - izvirnost upodabljanja likovnih motivov (likovni izdelki – ocenjevalna lestvica) - odnos do likovnih stvaritev (vprašalnik o odnosu do likovnih stvaritev) 	

STATISTIČNA OBDELAVA PODATKOV

MERSKI INSTRUMENTARIJ	STATISTIČNE METODE
<p>Na pilotskem vzorcu smo preverili merske karakteristike</p> <ul style="list-style-type: none"> - konstruktivna veljavnost – faktorska analiza - vsebinska veljavnost – trije eksperti - objektivnost: izvajanje – navodila jasna in nedvoumna; vrednotenje odgovorov – ocenjevalne lestvice - diskriminativnost: Fergusonova delta = 0,91 - zanesljivost: Cronbach alfa = 0,85 	<ul style="list-style-type: none"> - Kolmogorov-Smirnovov test za normalnost porazdelitve spremenljivk - normalizacija spremenljivk prek površin standardizirane normalne porazdelitve - absolutna frekvenca - relativna frekvenca (odstotki) - aritmetična sredina - standardna deviacija - koeficient variacije - Levenjev test homogenosti varianc - enosmerna analiza kovariance (ANCOVA): <ul style="list-style-type: none"> - neodvisna spremenljivka – skupina (kont. in eksper.) - odvisna spremenljivka – finalno stanje - kovariabla – inicialno stanje - Welch-ova aproksimativna metoda analize kovariance - Pearsonov koeficient korelacije

slikarske tehnike: akvarel, akril, gvaš. Likovni ustvarjalec je odgovarjal na vprašanja učencev in učiteljice v povezavi z likovnimi pojmi, izvedbo tehnike in upodobitvijo motiva. Po obisku povabljenе osebe je učiteljica izvedla učno uro z načrtovano likovno nalogo.

Likovna naloga je bila:

- slikanje motiva po spominu ali domišljiji z uporabo svetlo-temnega kontrasta.

Likovni motiv: CIRKUS

Likovna tehnika: tempera

Izvedbo druge slikarske naloge je učitelj načrtoval tako, da je del učnega procesa (1. šolska ura) potekal v Narodni galeriji v Ljubljani, kjer so si učenci z učiteljico ogledali stalno slovensko zbirko. Učenci so sami raziskovali posebnosti likovno-teoretičnega problema – harmonične barve na originalnih umetniških stvaritvah. Za to priložnost so bili oblikovani učni listi. Že pred ogledom slovenske zbirke je vsak učitelj, ki je raziskavo izvajal, prejel učno pripravo z opisom učnih korakov. Posebej podrobno je sledil opis dela z učnimi listi za delo v galeriji. Po izvedbi dela nalog v galeriji so učenci nadaljevali z likovno nalogo v učilnici, kjer so slikali motiv po domišljiji – »mandalo« v harmoničnih barvah. Med likovnim izražanjem je učitelj spremljal samostojnost in aktivnost posameznega učenca in opažanja zapisoval s tristopenjsko lestvico.

- Slikanje motiva po domišljiji v harmoničnih barvah.

Likovni motiv: MANDALA

Likovna tehnika: tempera

Kontrolna skupina – izvedba običajnega učnega procesa v učilnici

Učenci in učitelj niso bili seznanjeni, v katero skupino so uvrščeni. Kontrolna skupina je izvajala učne ure na ustaljen, običajen način. Učitelji so izvedli dve učni uri z enakimi likovnimi nalogami kot v ES, le da so sami napisali oz. pripravili učno pripravo.

Učenci so upodabljali enak likovni motiv kot učenci v ES in tudi izvedli enako likovno tehniko. Med likovnim izražanjem so učitelji spremljali samostojnost in aktivnost posameznega učenca in opažanja zapisovali s pomočjo dane tristopenjske lestvice.

Po končanju obeh nalog v ES in KS sta vse likovne izdelke ločeno in samostojno ocenila dva neodvisna učitelja – likovna pedagoga. S pomočjo ocenjevalnih lestvic sta ocenjevala uspešnost razumevanja likovnih pojmov in postopkov izvajanja likovne tehnike ter izvirnost upodobljenega likovnega motiva. Na koncu raziskave je bilo ponovno preverjeno tudi prepoznavanje likovnih pojmov pri posameznem učencu v KS in ES in tudi cenjenje umetniških stvaritev.

REZULTATI IN INTERPRETACIJA

Uspešnost učencev pri prepoznavanju likovnih pojmov

Izkaže se, da so v inicialnem stanju učenci iz eksperimentalne skupine v povprečju pravilno odgovorili na 17,86 vprašanj, učenci iz kontrolne pa na 18,22. V finalnem stanju pa so učenci iz kontrolne skupine v povprečju pravilno odgovorili le na 15,26 vprašanj, medtem ko so učenci iz eksperimentalne skupine pravilno odgovorili na 18,57 vprašanj. Rezultati so pokazali, da so učenci iz ES pokazali na koncu raziskave več likovno-teoretičnega znanja kot učenci iz KS.

Z Levenovim preizkusom smo ugotovili, da so variance za obe stanji homogene, zato v nadaljevanju uporabimo parametrični t-test za neodvisna vzorca.

V inicialnem stanju ni statistično pomembnih razlik v povprečnem številu pravih odgovorov med eksperimentalno in kontrolno skupino. V finalnem stanju pa se izkaže, da so učenci iz eksperimentalne skupine v povprečju pravilno odgovorili na statistično značilno več vprašanj kot učenci iz kontrolne skupine.

Hipoteza 1 se glasi: učenci iz eksperimentalne skupine bodo aktivnejše in

uspešneje povezovali ter usvajali nova znanja o likovnih pojmih v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine, ki bodo ob poučevanju v učilnici v stiku le z reprodukcijami likovnih stvaritev. Hipoteza je potrjena.

Uspešnost učencev pri izvajanju likovne tehnike

Naloge učencev so bile glede uspešnosti razumevanja postopkov likovne tehnike ocenjene s strani dveh neodvisnih ocenjevalcev. Učitelj je s pomočjo ocenjevalne lestvice ocenil tri naloge, in sicer prvo pred začetkom eksperimenta ter drugi dve med izvajanjem eksperimenta. Ocenjevalna lestvica je obsegala ocene od 1 do 3, kjer 1 pomeni zelo uspešno, 2 delno uspešno in 3 neuspešno. Na ta način so bile ocenjene tri naloge dvakrat.

Rezultati t-testa pokažejo, da med skupinama pri prvi likovni nalogi (svetlejnje in temnenje barv) ni statistično pomembnih razlik. Rezultat je isti ne glede na to, kdo je ocenjeval uspešnost pri razumevanju in izvajanju likovne tehnike učencev 7. razreda osnovne šole: prvi ocenjevalec ($t=1,899$, $p=0,06$), drugi ocenjevalec ($t=1,080$, $p=0,28$) ali skupna njuna ocena ($t=1,631$, $p=0,11$). To merjenje je bilo opravljeno na podlagi likovnih izdelkov pred začetkom eksperimenta. Med eksperimentom pa sta bili opravljene še dve merjenji (druga in tretja likovna naloga), in sicer po avtentičnem učnem procesu (obisku in demonstraciji slikarja v razredu ter ogledu umetniških del v galeriji). Pri drugi likovni nalogi (svetlo-temni kontrast) so rezultati glede na različna ocenjevalca nekoliko različni. Upoštevajoč ocene prvega ocenjevalca se izkaže, da obstaja statistično pomembna razlika v uspešnosti med učenci iz eksperimentalne in kontrolne skupine ($t=-2,189$, $p=0,039$), medtem ko ocene drugega ocenjevalca kažejo na mejno statistično značilno razliko ($t=-1,714$, $p=0,09$). Glede na to, da znaša Spearmanov koeficient korelacije rangov med obema ocenama 0,796, bi lahko upoštevali skupno uspešnost ($t=-2,057$, $p=0,04$), ki opozarja na to, da med skupinama obstaja statistično pomembna razlika. Ne glede na to,

Preglednica: Razlike med kontrolno in eksperimentalno skupino glede prepoznavanja likovnih pojmov.

	skupina	N	M	SD
inicialno	E	81	17,86	3,53
	K	81	18,22	3,24
finalno	E	82	18,57	4,43
	K	80	15,26	3,75

Preglednica: Levenov preizkus.

	F	p
inicialno	0,413	0,522
finalno	2,003	0,159

Preglednica: t - test.

	t	df	p
inicialno	-0,672	160	0,502
finalno	5,123	160	0,000

Preglednica: t-test.

	t	df	p
naloga 1 - 1	1,899	167	0,06
naloga 1 - 2	1,080	165	0,28
naloga 1	1,631	165	0,11
naloga 2 - 1	-2,189	157	0,03
naloga 2 - 2	-1,714	158	0,09
naloga 2	-2,057	156	0,04
naloga 3 - 1	-3,568	162	0,00
naloga 3 - 2	-3,452	162	0,00
naloga 3	-3,731	162	0,00

Preglednica: t-test .

	t	df	p
naloga 1	1,248	164	0,214
naloga 3	-3,158	158	0,002

Preglednica: Mann-Whitneyev test.

	naloga 2
Mann-Whitney U	2570,500
Wilcoxon W	6056,500
Z	-2,929
p	,003

Preglednica: t-test.

	t	df	p
naloga 1 - 1	1,822	165	0,070
naloga 1 - 2	1,249	165	0,213
naloga 1	1,628	165	0,105
naloga 2 - 1	-2,302	158	0,023
naloga 2 - 2	-2,709	158	0,008
naloga 2	-2,607	158	0,010
naloga 3 - 1	-2,809	162	0,006
naloga 3 - 2	-2,099	162	0,037
naloga 3	-2,675	162	0,008

Preglednica: t-test.

VPRAŠANJA	t	df	p
VP 1	1,984	159	0,049
VP 2	0,487	159	0,627
VP 3	-0,957	159	0,340
VP 4	-0,773	159	0,441
VP 5	1,586	159	0,115
VP 6	1,878	159	0,062
VP 7	0,842	159	0,401
VP 8	0,589	159	0,557
VP 9	-0,818	159	0,414
VP 10	1,088	159	0,278

Preglednica: Mann-Whitney.

	Med poukom likovne vzgoje rad spoznavam likovne stvaritve in njihove ustvarjalce.	Če bi v dar dobil umetniško sliko, bi bil darila zelo vesel.
Mann-Whitney U	3118,000	2769,000
Wilcoxon W	6278,000	5929,000
Z	-,448	-2,043
p	,655	,041

	Wilk-sonova lambda	F	prosto-stne stopnje	prosto-stne stopnje	p
samo-stojnost2	,947	7,993	1	142	,005
samo-stojnost3	,928	11,078	1	142	,001
uspesnost2	,961	5,703	1	142	,018
uspesnost3	,909	14,272	1	142	,000
izvirnost2	,950	7,534	1	142	,007
izvirnost3	,967	4,795	1	142	,030

kdo je ocenjeval uspešnost izvajanja likovne tehnike pri tretji likovni nalogi, pa se v tem primeru izkaže, da obstaja statistično pomembna razlika med eksperimentalno in kontrolno skupino. Izkaže se namreč, da so učenci iz eksperimentalne skupine uspešneje razumeli in izvajali postopke likovne tehnike v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine. Izkazali so več inovativnosti pri izvajanju postopkov likovne tehnike tempera, likovno tehniko so izvajali dosledno in celovito.

Hipoteza 2 se glasi: učenci iz eksperimentalne skupine bodo uspešneje razumeli in izvajali postopke likovne tehnike v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine, ki so deležni le učiteljevega posredovanja ob slikovnih predlogah. Hipoteza je potrjena.

Samostojnost in aktivnost učencev pri likovnem izražanju

Učitelj je s pomočjo ocenjevalne lestvice ocenjeval posamezne likovne naloge učencev z vidika samostojnosti pri izvajanju likovne naloge. Samostojnost je ocenjeval s tristopenjsko lestvico, kjer 1 pomeni, da učenec rešitev likovnega problema načrtuje in rešuje brez učiteljeve pomoči, 2, da pri tem potrebuje delno učiteljevo pomoč, ter 3, da potrebuje večjo učiteljevo pomoč. Ocenjene so bile tri različne likovne naloge. Vsako nalogo je ocenjeval en učitelj kot neodvisen ocenjevalec.

Rezultati t-testa in Mann-Whitneyevega preizkusa pokažejo, da so pri nalogi 2 ($U=2570,5$, $p=0,03$) in nalogi 3 ($t=3,158$, $p=0,002$) med skupinama glede samostojnosti statistično pomembne razlike, medtem ko pri nalogi 1 ($t=1,248$, $p=0,214$) razlika ni statistično pomembna. Prvo likovno nalogo je učitelj ocenil pred pričetkom eksperimenta, se pravi, ko je pouk potekal po običajni poti v učilnici, brez zunanjih obiskov in ogledov. Torej je rezultat, da med skupinama v tem primeru ni statistično pomembnih razlik glede samostojnosti, pričakovan. Drugi dve nalogi pa sta bili ocenjeni zatem, ko so učenci iz eksperimentalne skupine prisostvovali demonstraciji slikarja v razredu in si ogledali umetniška dela

v galeriji. V tem primeru pa so bili učenci iz eksperimentalne skupine mnogo bolj samostojni pri načrtovanju in reševanju likovnega problema.

Hipoteza 3 se glasi: učenci iz eksperimentalne skupine bodo samostojneje in z veliko aktivnostjo načrtovali rešitve likovnega problema in ga uspešneje reševali, v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine. Hipoteza je potrjena.

Izvirnost učencev

Naloge učencev so bile glede izvirnosti njihovega likovnega izdelka ocenjene s strani dveh neodvisnih ocenjevalcev. Ocenjevalca sta likovne izdelke ocenila na lestvici od 1 do 2, kjer 1 pomeni, da je izdelek zelo izviren, 2 delno izviren in 3, da je izdelek neizviren. Na ta način so bile ocenjene tri likovne naloge, ena pred začetkom eksperimenta (svetljenje in temnjenje barv) in drugi dve med izvajanjem eksperimenta (svetlo temni kontrast in barvna harmonija).

Rezultati t-testa pokažejo, da pri izvirnosti upodabljanja likovnih motivov v prvi likovni nalogi ni statistično pomembnih razlik med učenci kontrolne in eksperimentalne skupine ($t=1,628$, $p=0,105$). Rezultat je pričakovan, saj je bilo merjenje izvedeno pred pričetkom eksperimenta za obe skupini enako. Nadalje sta bili ocenjeni še dve likovni nalogi, ki sta se izvajali med eksperimentom. V obeh primerih je prišlo do pričakovanih razlik med skupinama. Namreč, učenci iz eksperimentalne skupine so izvirneje upodobili likovne motive v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine.

Hipoteza 4 se glasi: učenci iz eksperimentalne skupine bodo izvirneje upodabljali likovne motive v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine. Hipoteza je potrjena.

Odnos do likovnih stvaritev

Učenci so vprašalnik o cenjenju umetnin reševali dvakrat, pred pričetkom eksperimenta in po končanem. Vprašalnik je vseboval 12 trditev, ki so jih učenci ocenili na tristopenjski lestvici, kjer 1 pomeni se zelo strinjam, 2 ne vem, se ne morem odločiti, 3 pa se ne

strinjam. Na ta način smo ugotavljali učenčev odnos do likovne umetnosti ter njegovo cenjenje likovnih stvaritev. Na vprašalnik so odgovarjali tako učenci iz eksperimentalne kot tudi učenci iz kontrolne skupine.

Z Levenovim preizkusom smo preverili predpostavko o homogenosti varianc. Pri večini trditev je predpostavka upravičena, zato v nadaljevanju razlike med skupinama preverimo s t-testom za neodvisna vzorca. Pri dveh trditvah (*med poukom likovne vzgoje rad spoznavam likovne stvaritve in njihove ustvarjalce* in *če bi v dar dobil umetniško sliko, bi bil darila zelo vesel*) pa predpostavka ni upravičena, zato je potrebno v teh dveh primerih uporabiti neparametrični preizkus (Mann-Whitney).

Podobno kot pri inicialnem stanju tudi v finalnem stanju ni večjih razlik med skupinama. Statistično pomembna razlika ($U=2769$, $p=0,041$) med skupinama se izkaže pri trditvi *»če bi v dar dobil umetniško sliko, bi bil darila zelo vesel,«* kjer so se s trditvijo mnogo bolj strinjali učenci iz eksperimentalne skupine v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine. Mejna statistično značilna pomembnost se izkaže še pri trditvi *likovne umetnine v okolju pritegnejo mojo pozornost, zato si jih zmeraj bolj pozorno ogledam*, kjer znaša povprečna vrednost za eksperimentalno skupino 1,73 za kontrolno pa 1,65.

Vsi učenci (iz ES in KS) so pred in po eksperimentu izkazali pozitiven odnos do umetnin in do likovne umetnosti nasploh in s tem posredno tudi do likovne vzgoje. Umetniške stvaritve pritegnejo njihovo pozornost in vzbudijo željo po spoznavanju njihovih avtorjev ter nastanka umetnine. Radi priložnostno obišejo umetniško galerijo. Cenijo originalno umetniško delo kot nekaj dragocenega in si želijo z umetninami krasiti stene svojih domov. Seveda se z veliko trditvami veliko učencev tudi ni znalo opredeliti, kar ne kaže na nepoznavanje likovnih umetnin in njenih posebnosti oziroma tudi na nezanimanje zanje. Avtentični učni proces pri pouku likovne

umetnosti načeloma lahko spremeni učenčev odnos do likovne umetnosti, vendar je to dolgotrajen proces, ki ga v času enega meseca, kot je potekala raziskava, ni mogoče popolnoma realizirati. Končni rezultati, ki kažejo rahel premik k pozitivnemu odnosu učencev do likovne umetnosti, kažejo na vpliv načina poučevanja likovne umetnosti. Dolgoročno se s takim načinom poučevanja lahko učenčev odnos do likovnih stvaritev in likovne umetnosti opazno izboljša.

Hipoteza 5 se glasi: učenci iz eksperimentalne skupine bodo bolj cenili likovne stvaritve v primerjavi z učenci iz kontrolne skupine. Hipoteza je potrjena.

ANALIZA RAZLIK MED SKUPINAMI PO EKSPERIMENTU

Preglednica: Wilksov lambda in F-test pomembnosti razlik v aritmetičnih sredinah med kontrolno in eksperimentalno skupino po posameznih spremenljivkah.

Osnovni statistični izračuni diskriminativnosti med skupinama po posameznih spremenljivkah kažejo, da je največjo razlikovalno moč med skupinama pričakovati pri tretjih likovnih nalogah uspešnosti izvajanja likovne tehnike in samostojnosti pri likovnem izražanju. Glede na izračune (Wilkinsonova lambda ter F preizkus) ugotavljamo, da pri vseh spremenljivkah obstaja razlika.

Ugotavljamo, da se pri vseh ocenjenih drugih in tretjih nalogah učenci eksperimentalne in kontrolne skupine med seboj razlikujejo glede na njihovo samostojnost, uspešnost in izvirnost pri upodabljanju likovnih motivov. Tudi centroida skupin nakazujeta na različna mesta na premici, kar pomeni, da učni proces vpliva na samostojnost, izvirnost in uspešnost učencev pri reševanju problemov in upodabljanju motivov.

Učenci iz ES so na vseh področjih usvajanja likovnega znanja izrazili večje praktično in teoretično znanje, kreativnost in samostojnost pri delu.

Rezultati avtentičnega učnega procesa s tem dokazujejo, da učenci izkustveno, problemsko rešujejo likovne naloge, se postavijo v vlogo umetnika in raziskovalca v umetniški galeriji. S tem razumejo in usvojijo določene likovne pojme hitreje in učinkoviteje kot učenci, ki takega načina pouka niso bili deležni. S tem smo potrdili in dokazali vse hipoteze, navedene pred eksperimentom.

Splošna hipoteza se glasi: Učenci ob neposrednem stiku z originalnimi likovnimi stvaritvami aktivneje in uspešneje povezujejo ter usvajajo nova znanja o likovnih pojmih in postopkih izvajanja likovnih tehnik, samostojneje načrtujejo rešitve likovnih problemov in jih uspešneje rešujejo, izvirneje upodabljajo likovne motive ter bolj cenijo likovne stvaritve. Splošna hipoteza je potrjena.

ZAKLJUČEK

Učenci naj bi bili aktivni soustvarjalci učnega procesa likovne umetnosti in samostojni pri reševanju likovno-teoretičnih problemov. To je možno izvajati

ob učiteljevem dobrem poznavanju posebnosti avtentičnega učenja. Ob avtentičnem učnem procesu so učenci pri likovnem izražanju bolj motivirani in čutijo večje zadovoljstvo, saj se v učnem procesu postavijo v vlogo umetnika. Tradicionalni učni proces likovne umetnosti v učilnici omogoča le uporabo običajnih učnih pripomočkov, ne omogoča pa učencem pristnega stika z umetniško stvaritvijo in likovnim ustvarjalcem.

V okviru raziskave smo želeli dokazati, da so učenci deležni avtentičnega poučevanja likovne umetnosti za razliko od učencev, poučevanih na standardni način z običajnimi učnimi sredstvi v učilnici, uspešnejši v razumevanju in povezovanju likovnih pojmov, ter izvajanju postopkov likovne tehnike, bolj aktivni in samostojni pri reševanju likovnih problemov, izvirni pri likovnem izražanju, pa tudi, da bolj cenijo likovne stvaritve. Vse te hipoteze smo potrdili in dokazali, da je avtentični učni proces likovne umetnosti pomemben del sodobnega pouka likovne umetnosti, ki teži k ustvarjalnemu učitelju, ki poučuje za življenje.

Upamo, da bodo izsledki raziskave spodbuda likovnim pedagogom, učiteljem razrednega pouka in študentom pedagoške fakultete kot bodočim učiteljem, da bodo odgovorno in ustvarjalno načrtovali pouk, v katerem bodo učencem omogočili aktivno in samostojno raziskovanje in odkrivanje novih likovnih znanj v (avtentičnem) umetniškem okolju.

Literatura

- Abdullah M. H. (1998) *Problem - based learning in language instruction: Theoretical basis of problem - based learning*. Bloomington. Dostopno na <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/files/prbsollrn.html>
- Bransford J. D. in Stein S. (1993) *The ideal problem solver*. New York: Freeman and company.
- Brittain W. L. (1990) *Children s drawings: A comparison of two cultures*. Reston: The national art education association.
- Brooks G. in Brooks J. (1993) Innovative Teaching Showcase. Authentic Learning: What does it Really Mean? Dostopno na http://pandora.cii.wvu.edu/showcase2001/authentic_learning.htm.
- Butina M. (1997) *O slikarstvu*. Ljubljana: Debora.
- Butina M. (1997) *Prvine likovne prakse*. Ljubljana: Debora.
- Conway J. M. (1998) *Authentic Learning and Technology*. Teaching for better thinking. Dostopno na http://copland.udel.edu/_jconway/authlrn.htm.
- Gardner H. (1990) *Art education and human development*. Los Angeles.
- Hobbs J. A. (1997) *Teaching children art*. Upper saddle river: Prentice Hall.
- Hurd P. (1984) *The Role of Scientists in the Professional Development of Science Teachers*. Dostopno na <http://books.nap.edu/html/role/chap6.html>.
- Izard J. (1995) *Assessing Learning Achievement*. *Educational Studies and Documents* 60. Paris: Unesco.
- Lafer Stephen (1997) Computers in the schools. Dostopno na <http://www.2learn.ca/Projects/Together/KWORDS/authenta.html>.
- Lanier V. (1991) *The world of art education*. Reston: National art education association.

- Marentić Požarnik B. (2004) *Konstrukтивizem v šoli in izobraževanje učiteljev*. Ljubljana: Center za pedagoško izobraževanje učiteljev.
- Martin-Kneip Giselle O. (2000) *Becoming a better teacher. Eight innovations that work*. Alexandria, Virginia USA: Association for supervision and curriculum development.
- Muhovič J. (1997) O semantiki likovnega. Nekaj analitičnih primerov. *Anthropos*, št. 1-3, str. 215-241.
- Piaget J. (1971) *Mental imagery in the child*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Roth Wolf - Michael (1995) *Authentic School Science*. Knowing and learning in open-inquiry

- science laboratories. Boston, London: Kluwer academic publishers.
- Sentočnik S. (2001) *Kako do aktivnega, vseživljenjskega učenja. Simpozij pedagoških delavcev Slovenije - Portorož*. Ljubljana: Zveza društev pedagoških delavcev.
- Tacol T. (1999) *Didaktični pristop k načrtovanju likovnih nalog*. Ljubljana: Debora.
- Tacol T. (2003) *Likovno izražanje. Didaktična izhodišča za problemski pouk likovne vzgoje v devetletni OŠ*. Ljubljana: Debora.
- Wiggins G. (1998) *Educative assessment: designing assessments to inform and improve student performance*.

AVTENTIČNI UČNI PROCES – IZHODIŠČE SPODBUJANJA LIKOVNEGA RAZVOJA UČENCEV

2. DEL / Mag. Katarina Drobnič, profesorica likovne umetnosti / OŠ dr. Franceta Prešerna Ribnica

UVOD

V pedagoški praksi se pri svojem delu pri učencih pogosto srečujem z nerazumevanjem in neprimernim vrednotenjem umetniških stvaritev. Učenci zelo neradi obiskujejo umetniške galerije oz. jim je to premalo omogočeno. Pogostejši obiski kulturnih ustanov, kot sta likovna galerija in atelje, spodbujajo v učencih večje zanimanje za likovne stvaritve in usmerjanje v oblikovanje lastnih kritičnih mnenj o njih. Te pridobljene izkušnje pa so bistvenega pomena za aktivno pridobivanje novih spoznanj o likovnih pojmih, njihovo povezovanje in nadgradnjo, samostojnost načrtovanja likovnih problemov, izvirnost pri likovnem izražanju, usvajanje postopkov likovnih tehnik ter za ustrezno vrednotenje likovnih stvaritev. Ob prebiranju strokovne literature sem ugotovila, da bi prednosti, ki jih prinaša pouk z aktivnim in samostojnim delom učencev v okolju, kjer so v neposrednem stiku z likovno stvaritvijo pri njenem nastajanju v ateljeju ali na razstavi v galeriji, kazalo preizkusiti v osnovnošolski praksi. Učitelj naj bi organiziral takšen učni proces, v katerem bodo učenci aktivni soustvarjalci in samostojni pri reševanju likovno-toretičnih problemov, pri tem pa bodo znali povezovati znanje. Vse to pa je možno izvajati ob dobrem učiteljevem poznavanju posebnosti avtentičnega učenja, saj bo le tako vplival na kvaliteten učni proces z usvojenim likovnim znanjem, ustvarjalno uporabo likovnih materialov in izvirnim snovanjem likovnih problemov. Pri likovnem izražanju bodo učenci bolj motivirani, čutili bodo večje zadovoljstvo, saj se pri likovnem izražanju ob reševanju likovnih problemov postavijo v vlogo umetnika. Tudi pri vrednotenju lastne likovne izdelke bolj cenijo in kritično vrednotijo, bolj cenijo pa tudi likovne stvaritve umetnikov. Tradicionalni učni proces likovne umetnosti v učilnici omogoča le uporabo običajnih učnih pripomočkov, kot so bolj ali manj kakovostne reprodukcije likovnih

stvaritev in drugi didaktični pripomočki (plakati, predloge ...), ne omogoča pa učencu pristnega stika z likovno stvaritvijo ali likovnim ustvarjalcem. Sodoben pouk likovne umetnosti torej teži k ustvarjalnemu učitelju, ki bo pripravljen uvajati tudi spremembe, ki vodijo v učenje za življenje.

AVTENTIČNO UČENJE

Namen likovne umetnosti v osnovni šoli je prek likovne umetnosti vzgajati kulturne ljudi – likovno publiko, ki bodo znali ustvarjalno razmišljati, občutiti in se prilagajati zunanjemu svetu. Po besedah Milana Butine je »kultura tisto, kar ohranja obstoj in zagotavlja napredek človeštva« (Butina 1997, 44) Bistveni del kulturno osveščenega človeka je sprejemanje ter doživljanje likovnih stvaritev. Likovna kultura se privzgaja tudi z obiski galerij, kjer se učenci soočijo z originalno umetniško stvaritvijo.

Učenci se morajo aktivno učiti, ob tem pridobivati likovno znanje in ga venomer izboljševati (Torrance 1995), to pa omogočajo avtentične oblike dela. Avtentične oblike dela že od 1980 leta zagovarja G. O. Martin – Kneip (2000) in kasneje tudi J. M. Conway (1998), J. G. Brooks (1993), S. Lafer (1997), P. Hurd (1984), H. M. Abdullah (1998), G. Wiggins (1998), J. A. Hobbs (1997) ... Bistvo teh oblik je, da se učenci soočijo z verodostojnimi problemi in izzivi. Pri likovni umetnosti avtentične oblike dela omogočajo učencu, da se postavi v vlogo umetnika, da v likovni stvaritvi prepozna in oblikuje likovni problem, povezuje, načrtuje – postavlja hipoteze ter se vključi v likovno ustvarjalne aktivnosti, nadgrajuje, prestrukturira ter v lastni likovni stvaritvi rešuje likovni problem, ga samostojno ovrednoti in si ustvari svoj pogled na likovno stvaritev in učencem ter občinstvu z razstavo predstavi lastno razmišljanje.

Takšne oblike poučevanja/učenja so nujne in potrebne poleg ostalih oblik,

ki se pojavljajo pri problemskem pouku likovne umetnosti. Pouk likovne umetnosti je ustvarjalen, ko učenec čim bolj samostojno raziskuje, povezuje, eksperimentira ... Avtentično učenje lahko učitelji še posebej izkoristijo pri organiziranju kulturnih dni ali ustvarjalnih taborov, kjer so avtentične oblike dela v ospredju. Realna okolja, v katerih se umetnine nahajajo ali nastajajo (galerija, atelje), na poseben način spodbudijo posameznega učenca k aktivnosti – raziskovanju. Koliko in kako se učenec odziva, pa je odvisno od njegove predhodne izkušnje. Strokovna učinkovitost in odgovornost učitelja je v tem, da učence informira, jim omogoči razumevanje in razvijanje sposobnosti videnja in opazovanja (Wiggins 1998).

Likovno vrednotenje in oblikovanje kritičnih mnenj o likovnih stvaritvah oblikuje učitelj z učenci na ta način, da izpostavi raziskovalni problem, ki ga samostojno raziskujejo ob neposrednem stiku z razstavljenimi umetninami ali pri njenem nastajanju. Razumevanje pa učenci individualno izkazujejo s praktično dejavnostjo – z likovnim izražanjem. Po mnenju C. Mimsa (2003, 36) mora: »Učenje temeljiti na življenjski izkušnji, v avtentičnem učnem okolju. Učenci morajo sami ugotoviti, da učenje presega zidove učilnice. To tudi poveča njihovo motivacijo.« »Bogato avtentično okolje za učenje spodbudi učenca k učenju.« (Roth 1995, 181) »Avtentično učenje je izkustveno učenje, ki vključuje navezovanje na predznanje, postavljanje učencev v vlogo strokovnjakov, usmerjenost v odkrivanje pojmov, opazovanje, kritično vrednotenje« (Sentočnik 2001, 32). Originalna umetniška dela v učencih »vzbudijo zanimanje za spoznavanje likovnih pojmov, za ravnanje z različnimi materiali, za likovno izražanje, za razumevanje likovno estetskih pojavov in omogočijo doživljanje likovnih pojmov, materialov ter likovnih umetnin« (Tacol 2003, 83). Vstop v

likovno umetnino zahteva od gledalca – učenca likovno znanje, razvito likovno občutljivost, ki si jo pridobi z opazovanjem in doživljanjem originalnega umetniškega dela. »Da bi lahko likovno vzgajali, moramo najprej likovno izobraževati, moramo učence naučiti, kako brati likovne umetnine. Vsebina tega branja je osnova likovne umetnosti« (Muhovič 1997, 39). Vstopanje v umetniško delo vzbudi v učencu zanimanje, vrsto vprašanj, na katera hočejo dobiti odgovor pri nadaljnjem likovno vzgojnem delu (Butina 1997). Originalna umetniška dela so vir informacij za učenca, ki mu omogočajo prepoznavanje likovnega problema, njegovega reševanja in prepoznavanje vrednosti likovne kulture. Dolžnost pedagoga je, da učencem zagotovi primerno učno okolje, kjer sami postanejo obnavljalci in proizvajalci znanja in niso pasivni opazovalci v učnem procesu. Tako se učenci zavedajo lastnega znanja, sposobnosti in spretnosti. S tem tudi dobijo motivacijo za učenje (Tacol 2003). Z nastajanjem lastnih likovnih izdelkov se bo oblikovala najvišja stopnja učenčevega odnosa do lastnih likovnih izdelkov, do kulture in umetnosti, razvil se bo občutek ljubezni do likovnih stvaritev in nacionalne ter splošne človeške likovno-kulturne dediščine (Berce Golob 1993, 15).

POTEK PEDAGOŠKE RAZISKAVE

V pedagoški eksperiment je bilo vključenih 5 naključno izbranih šol, po dva oddelka 7. razreda na vsaki šoli, skupaj 180 učencev. Na vsaki šoli smo obravnavali po dve skupini učencev (eksperimentalno in kontrolno), ki sta bili med seboj ločeni. Pri raziskavi je sodelovalo pet likovnih pedagogov z večletnimi pedagoškimi izkušnjami. S pedagoškim eksperimentom smo preverjali vpliv avtentičnih oblik dela na učenčevo povezovanje in usvajanje novih znanj o likovnih pojmi, razumevanje in izvajanje postopkov likovne tehnike, samostojnost načrtovanja reševanja likovnega problema, izvirnost pri upodabljanju motiva in cenjenje likovnih umetnin.

EKSPERIMENTALNA SKUPINA – IZVEDBA AVTENTIČNEGA UČNEGA PROCESA

Pri likovni dejavnosti je poudarjen avtentičen vidik poučevanja, doživljanje in vživljanje učenca v likovni problem, raziskovanje likovnega problema ob delu likovnega ustvarjalca in opazovanje likovnih del, ter analiza del v galeriji. Učitelj v eksperimentalni skupini je dobil podrobna navodila – zapis učne priprave za izvedbo učne ure.

Prvi del izvedbe raziskave je bila izvedba likovne naloge z obiskom likovnega ustvarjalca v razredu, kjer je pred učenci eno šolsko uro demonstriral slikanje motiva v toplo-hladnem kontrastu. Motiv, ki ga je likovni ustvarjalec upodobil, je bil portret. Likovna tehnika pa olje. Ob slikanju se je pogovarjal z učenci, vključila pa se je tudi učiteljica in predstavila slikarske pripomočke (čopiče, lopatke, slikarsko stojalo, paleta, oljne barve, slikarske medije, slepi okvir in platno, priprava temeljnika, slikarske medije ...). **Učenci so opazovali postopek slikanja na platno, kjer je likovni ustvarjalec naslikal večje ploskve, nato detajle. S pomočjo učiteljice je likovni ustvarjalec predstavil in demonstriral način slikanja (lazurno in pastozno), učenci so prepoznavali posebnosti likovnega motiva in ob reprodukcijah spoznali še druge motive (akt, avtoportret, krajina, tihožitje, človeška figura, žival). Spoznavajo postopek mešanja**

toplih in hladnih barv. Spoznajo še druge slikarske tehnike: akvarel, akril, gvaš. Likovni ustvarjalec je odgovarjal na vprašanja učencev in učiteljice v povezavi z likovnimi pojmi, izvedbo tehnike in upodobitvijo motiva. Po obisku povabljenе osebe je učiteljica izvedla učno uro z načrtovano likovno nalogo.

Prva likovna naloga

Slikanje motiva po spominu ali domišljiji z uporabo svetlo-temnega kontrasta:

- likovni motiv: CIRKUS;
- likovna tehnika: tempera.

Izvedbo druge slikarske naloge je učitelj načrtoval tako, da je del učnega procesa (1. šolska ura) potekal v Narodni galeriji v Ljubljani, kjer so si učenci z učiteljico ogledali stalno slovensko zbirko. Učenci so sami raziskovali posebnosti likovno-teoretičnega problema – harmonične barve na originalnih umetniških stvaritvah. Za to priložnost so bili oblikovani učni listi. Že pred ogledom slovenske zbirke je vsak učitelj, ki je raziskavo izvajal, prejel učno pripravo z opisom učnih korakov. Posebej podrobno je sledil opis dela z učnimi listi za delo v galeriji. Po izvedbi dela nalog v galeriji so učenci nadaljevali z likovno nalogo v učilnici, kjer so slikali motiv po domišljiji – »mandalo« v harmoničnih

SEPTEMBER

	1	2	3	4					
5	6	7	8	9	10	11			
12	13	14	15	16	17	18			
19	20	21	22	23	24	25			
26	27	28	29	30					

OKTOBER

		1	2						
3	4	5	6	7	8	9			
10	11	12	13	14	15	16			
17	18	19	20	21	22	23			
24	25	26	27	28	29	30			
	31								

NOVEMBER

	1	2	3	4	5	6			
7	8	9	10	11	12	13			
14	15	16	17	18	19	20			
21	22	23	24	25	26	27			
28	29	30							

DECEMBER

	1	2	3	4					
--	---	---	---	---	--	--	--	--	--

JANUAR

					1	2	3	4	5	6	7	8			
--	--	--	--	--	---	---	---	---	---	---	---	---	--	--	--

FEBRUAR

						1	2	3	4	5					
--	--	--	--	--	--	---	---	---	---	---	--	--	--	--	--

5 6 7 8 9 10 11
 12 13 14 15 16 17 18
 19 20 21 22 23 24 25
 26 27 28 29 30 31

MAREC

1 2 3 4 5
 6 7 8 9 10 11 12
 13 14 15 16 17 18 19
 20 21 22 23 24 25 26
 27 28 29 30 31

APRIL

1 2
 3 4 5 6 7 8 9
 10 11 12 13 14 15 16
 17 18 19 20 21 22 23
 24 25 26 27 28 29 30

MAJ

1 2 3 4 5 6 7
 8 9 10 11 12 13 14
 15 16 17 18 19 20 21
 22 23 24 25 26 27 28
 29 30 31

JUNIJ

1 2 3 4
 5 6 7 8 9 10 11
 12 13 14 15 16 17 18
 19 20 21 22 23 24 25
 26 27 28 29 30

JULIJ

1 2
 3 4 5 6 7 8 9
 10 11 12 13 14 15 16
 17 18 19 20 21 22 23
 24 25 26 27 28 29 30
 31

AVGUST

1 2 3 4 5 6
 7 8 9 10 11 12 13
 14 15 16 17 18 19 20
 21 22 23 24 25 26 27
 28 29 30

6 7 8 9 10 11 12
 13 14 15 16 17 18 19
 20 21 22 23 24 25 26
 27 28

barvah. Med likovnim izražanjem je učitelj spremljal samostojnost in aktivnost posameznega učenca in opažanja zapisoval v tristopenjske lestvice.

Druga likovna naloga

Slikanje motiva po domišljiji v harmoničnih barvah:

- likovni motiv: MANDALA;
- likovna tehnika: tempera.

KONTROLNA SKUPINA – IZVEDBA OBIČAJNEGA UČNEGA PROCESA V UČILNICI

Učenci in učitelj niso bili seznanjeni, v katero skupino so uvrščeni. Kontrolna skupina je izvajala učne ure na ustaljeni, običajni način. Učitelji so izvedli dve učni uri z enakimi likovnimi nalogami kot v ES, le da so sami napisali in pripravili učno pripravo.

Učenci so upodabljali enak likovni motiv kot učenci v ES in tudi izvedli enako likovno tehniko. Med likovnim izražanjem so učitelji spremljali samostojnost in aktivnost posameznega učenca in opažanja zapisovali s pomočjo dane tristopenjske lestvice.

Po končanju obeh nalog v ES in KS sta vse likovne izdelke ločeno in samostojno ocenila dva neodvisna učitelja – likovna pedagoga. S pomočjo ocenjevalnih lestvic sta ocenjevala uspešnost razumevanja likovnih pojmov in postopkov izvajanja likovne tehnike ter izvirnost upodobljenega likovnega motiva. Na koncu raziskave je bilo ponovno preverjeno tudi prepoznavanje likovnih pojmov pri posameznem učencu v KS in ES in tudi cenjenje umetniških stvaritev.

PREDSTAVITEV LIKOVNIH IZDELKOV V KONTROLNI IN EKSPERIMENTALNI SKUPINI

EKSPERIMENTALNA SKUPINA
Poučevanje/učenje s spremljanjem nastajanja slike ter ob neposrednem stiku z likovno stvaritvijo.

1. **LIKOVNA NALOGA:**
Likovna naloga: Slikanje motiva po domišljiji z uporabo svetlo-temnega kontrasta
Likovni motiv: Cirkus.
Likovna tehnika: tempera

KONTROLNA SKUPINA
Poučevanje v učilnici s fotografijami umetniških stvaritev kot učnim sredstvom.

1. **LIKOVNA NALOGA**
Likovna naloga: Slikanje motiva po domišljiji z uporabo svetlo-temnega kontrasta
Likovni motiv: Cirkus.
Likovna tehnika: tempera

EKSPERIMENTALNA SKUPINA

Poučevanje/učenje s spremljanjem nastajanja slike ter ob neposrednem stiku z likovno stvaritvijo.

1. LIKOVNA NALOGA:

Likovna naloga: Slikanje motiva po domišljiji s harmoničnimi barvami.

Likovni motiv: Mandala

Likovna tehnika: tempera

KONTROLNA SKUPINA

Poučevanje v učilnici s fotografijami umetniških stvaritev kot učnim sredstvom.

1. LIKOVNA NALOGA:

Likovna naloga: Slikanje motiva po domišljiji s harmoničnimi barvami.

Likovni motiv: Mandala

Likovna tehnika: tempera

Z raziskavo smo potrdili vse zastavljene hipoteze in splošno hipotezo raziskovanja, da učenci ob neposrednem stiku z originalnimi likovnimi stvaritvami aktivneje in uspešneje povezujejo ter usvajajo nova znanja o likovnih pojmih in postopkih izvajanja likovnih tehnik, samostojneje načrtujejo rešitve likovnih problemov in jih uspešneje rešujejo, izvirneje upodabljajo likovne motive ter bolj cenijo likovne stvaritve.

ZAKLJUČEK

Učenci naj bi bili aktivni soustvarjalci učnega procesa likovne umetnosti in samostojni pri reševanju likovno-teoretičnih problemov. To je možno izvajati ob učiteljevem dobrem poznavanju posebnosti avtentičnega učenja. Ob avtentičnem učnem procesu so učenci pri likovnem izražanju bolj motivirani in čutijo večje zadovoljstvo, saj se v učnem procesu postavijo v vlogo umetnika. Tradicionalni učni proces likovne umetnosti v učilnici omogoča le uporabo običajnih učnih pripomočkov, ne omogoča pa učencem pristnega stika z umetniško stvaritvijo in likovnim ustvarjalcem.

V okviru raziskave smo želeli dokazati, da so učenci deležni avtentičnega poučevanja likovne umetnosti za razliko od učencev, poučevanih na standardni način z običajnimi učnimi sredstvi v učilnici, uspešnejši v razumevanju in povezovanju likovnih pojmov, ter izvajanju postopkov likovne tehnike, bolj aktivni in samostojni pri reševanju likovnih problemov, izvirni pri likovnem izražanju, pa tudi, da bolj cenijo likovne stvaritve. Vse te hipoteze smo potrdili in dokazali, da je avtentični učni proces likovne umetnosti pomemben del sodobnega pouka likovne umetnosti, ki teži k ustvarjalnemu učitelju, ki poučuje za življenje.

Upamo, da bodo izsledki raziskave spodbuda likovnim pedagogom, učiteljem razrednega pouka in študentom pedagoške fakultete kot bodočim učiteljem, da bodo odgovorno in ustvarjalno načrtovali pouk, v katerem bodo učencem omogočili aktivno in samostojno raziskovanje in odkrivanje novih likovnih znanj v (avtentičnem) umetniškem okolju.

Literatura

- Abdullah M. H. (1998) *Problem - based learning in language instruction: Theoretical basis of problem - based learning*. Bloomington. Dostopno na <http://chiron.valdosta.edu/whuitt/files/prbsollrn.html>.
- Berce Golob H. (1993) *Likovna vzgoja. Načini dela pri likovni vzgoji. Priročnik za učitelje na predmetni stopnji OŠ*. Ljubljana: Pedagoška obzorja.
- Brooks G. in Brooks J. (1993) *Innovative Teaching Showcase. Authentic Learning: What does it Really Mean?* Dostopno na http://pandora.cii.wvu.edu/showcase2001/authentic_learning.htm.
- Butina M. (1997) *O slikarstvu*. Ljubljana: Debora.
- Butina M. (1997) *Prvine likovne prakse*. Ljubljana: Debora.
- Conway J. M. (1998) *Authentic Learning and Technology. Teaching for better thinking*. Dostopno na http://copland.udel.edu/_jconway/authlrm.htm.
- Hobbs Jack A. (1997) *Teaching children art*. Upper saddle river: Prentice Hall.
- Hurd P. (1984) *The Role of Scientists in the Professional Development of Science Teachers*. Dostopno na <http://books.nap.edu/html/role/chap6.html>
- Izard J. (1995) *Assessing Learning Achievement. Educational Studies and Documents 60*. Paris: Unesco.
- Lafer Stephen (1997) *Computers in the schools*. Dostopno na <http://www.2learn.ca/Projects/Together/KWORDS/authenta.html>
- Martin-Kneip Giselle O. (2000) *Becoming a better teacher. Eight innovations that work. Association for supervision and curriculum development*. Alexandria, Virginia USA.
- Mims C. (2003) *Authentic Learning: A Practical Introduction & Guide for Implementation*. Dostopno na http://www.nesu.edu/meridian/win2003/authentic_learning/
- Muhovič J. (1997) O semantiki likovnega. Nekaj analitičnih primerov. *Anthropos*, (št. 1-3): str. 215-241.
- Roth Wolf – Michael (1995) *Authentic school science. Knowing and learning in open-inquiry science laboratories*. Kluwer academic publishers. Boston, London.
- Sentočnik S. (2001) Kako do aktivnega, vseživljenjskega učenja. Simpozij pedagoških delavcev Slovenije – Portorož. Ljubljana, Zveza društev pedagoških delavcev, str. 27-37.
- Tacol T. (2003) *Likovno izražanje. Didaktična izhodišča za problemski pouk likovne vzgoje v devetletni OŠ*. Ljubljana, Debora.
- Tickle L. (1996) *Understanding srt in primary schools. Cases from teachers research*. London and New York.
- Torrance H. (1995) *Evaluating Authentic Assessment*. Open University Press, Buckingham, Philadelphia.
- Wiggins G. (1998) *Educative assesment: designing assesments to inform and improve student performance*.

Vljudno vabljeni v metliški grad na ogled razstav

ŽIVLJENJE LJUDI V BELI KRAJINI OD PRAZGODOVINE DO SREDINE 20. STOLETJA

BETI – 60 LET SPOMINOV

BELA KRAJINA ZA SAMOSTOJNO SLOVENIJO

1990 – 1991

Trg svobode 4, 8330 Metlika,
tel.: 07 30 63 370

belokranjski.muzej@guest.arnes.si

www.belokranjski-muzej.si